

YENİ AZƏRBAYCAN

<http://www.yeniazərbaycan.com>

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi Azərbaycan xalqının milli sərvətidir

Min il sonraya göndərilən mesaj

Milli ruhumuz necə dirildi?

İlhamə Rəsulova

1990-cı ilin 20 Yanvar hadisəsi xalqımızın həm ictimai-siyasi, həm də mədəni həyatında dönüş nöqtəsi oldu. Hər nə qədər kədərlə anılsa da, bu faciə əslində bir dövrün tarixə köçməsi, yeni dövrün başlanğıcı idi.

Qanlı yanvara gələndə Azərbaycan ədəbiyyatı on illər boyu sovet təbliğat və senzura maşınının süzgəcindən keçmiş olsa da, milli ruhun diri saxlanması böyük rol oynamışdı. Xalqın yaddaşına keşik çəkən ədəbiyyat bu baxımdan, tarix elminin yol yoldaşdır. Tarix elmi hadisəni faktlarla səciyyələndirir, bədii ədəbiyyat isə dövrün mənzərəsini bədii boyalarla əks etdirir.

1918-ci ildə qurulmuş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin sütunlarından biri də milli ədəbiyyatımız idi desək, yanlışdır. O vaxta qədər xalqın azadlıq ruhu mətbuatda, ədəbiyyatda, o cümlədən “Molla Nəsrəddin”, “Füyuzat” kimi nəşrlərdə boy göstərirdi, cümhuriyyətə gedən yola işıq salırdı. Nəzərə alaq ki, bu dövlətin ideoloji təməllərini hazırlayan Əli bəy Hüseynzadə, Əhməd

bəy Ağaoğlu, Əlimərdan bəy Topçubaşov, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə kimi ziyalılar həm də qələm adamları idilər.

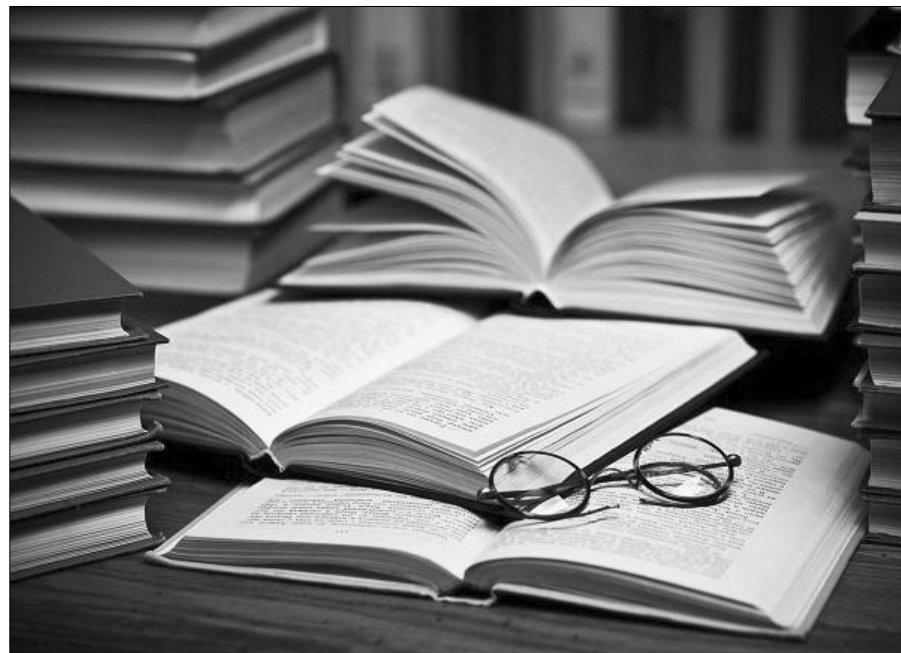
Azərbaycan Sovet İttifaqının tərkibinə qatıldıqdan sonra - dilimizin adının, əlifbamızın dəyişdirildiyi, Azərbaycan dilinin dövlət idarələrindən kənarlaşdırıldığı dövərlərdə də xalqın ruhunun qorunmasında, müstəqillik ideyasının yaşadılmasında ədəbiyyatımız yenə də müstəsna rol oynadı.

Sovet İttifaqının ən dinc, ən çöhrəkli dövərlərində belə şair və yazıçılarımız öz əsərlərində Təbriz həsrətindən, Arazın bulanıq sularından, xalqın dərindən yazır, milli ruhumuzun danışan dili rolunu oynayırdılar. Hələ sovet Azərbaycanına rəhbərlik etdiyi illərdə ümum-milli liderimiz Heydər Əliyev məhz bu mülahizə ilə ədəbiyyatımızın inkişafına təkan verir, milli ruhun keşiyində duran sənət adamlarımızı himayə edir, onları yad ünsürlərin təzyiqindən qoruyurdu.

Müstəqilliyimizə gətirən yollar öz başlanğıcını, ilk növbədə, ədəbiyyatımızdan götürmüşdü. Məhz milli ədəblərimizin zaman-zaman ümum-

xalq düşüncəsinə səpdiyi ideyaların mayalandırıldığı ictimai şüur sonradan milyonlarla insanı meydanlara toplamış, onları azadlıq, müstəqillik uğrunda mübarizəyə səsləmişdi. Xüsusən də ötən əsrin 70-80-ci illərində Azərbaycan ədəbiyyatının milli-mənəvi dəyərlər müstəvisinə möhtəşəm qayıdışı, poeziya və nəsr əsərlərində azad ruh, azad fikir, azad vətən çağırışlarının güclənməsi az sonrakı mərhələdə baş qaldıran ictimai-siyasi proseslərin meydana gəlməsinə böyük təkan verdi. Yeni ədəbi-ictimai proses yeni düşüncəli nəsillər formalaşdırdı, xalqın gerçək həyatının güzgüsü rolunu oynadı. Bir sözlə, gerçəklilik sadiq ədəbiyyat xalqdan gizlədilməyən gerçəklərə yeni qapı açdı.

Bu baxımdan, xalqımızın böyük şairi Bəxtiyar Vahabzadənin ölkəmizdə milli düşüncənin, vətəndaş şüurunun oyanmasında danılmaz xidməti olub. Onun zamanında əl-əl gəzən “Gülüstən” poeması, eləcə də başqa poeziya nümunələri bu əsərlərin vurğunu olan saysız-hesabsız gənclərin şüurunu mayalandırmışdı. Vətəndaş şair bir sıra başqa ədəblərimiz, ziyalılarımızla çiyin-çiyinə meydan hərəkəti zamanı da sinəsini irəli verməkdən çəkinməmiş, ideya müəlliflərindən biri olduğu

xalq hərəkətinə ziyalı kimi də dəstək vermişdi. O zaman əli yerdəngöydən üzülmüş bir xalq üçün bu dəstəyin nə demək olduğunu xatırlayanlar bilər.

20 Yanvar faciəsi baş verəndən sonra da ədəbiyyatımız susmadı, xalqın kükrəyən qəzəbinin, ağlayan gözüünün, ərşə dirənən fəryadının, sönməyən ümidinin ifadəçisinə çevrildi. Qabilin “Mərsiyə”si, Məmməd Aslanın “Ağla, qərənfil, ağla”, Nəriman Həsənzadənin “Şəhidlər xiyabanı” şeiri, Bəxtiyar Vahabzadənin “Şəhidlər” poeması kimi əsərlər əldən-ələ gəzib dildən-dilə düşdü, qanı axan millətin yarasına məlhəm oldu. Arif Abdullazadənin “Qanlı yaddaş” romanı, Sabir Əhmədlinin “Yanvar hekayələri”, İsi Məlikzadə, Hidayət, Rafiq Səməndər kimi yazıçıların publisistik yazıları faciə barədə həqiqətləri tarixi salnaməyə çevirdi. Nəbi Xəzri, Mirvarid Dilbazi, Fikrət Qoca, Musa Yaqub, Xəlil Rza, Sabir Rüstəmxanlı, Nüsrət Kəsəmənli, Zəlimxan Yaqub, Musa Ələkbərli kimi tanınmış şairlərimiz xalqımızın 20 Yanvar dərdinə onlarla şeir həsr elədilər. Dünənə qədər imperiyanı ezop di-

lində tənqid edən poeziyamız üzündən niqabını atıb açıq döyüşə girdi, yenə də elin görün gözü, danışan dili oldu.

Yazdılar. Yazdılar ki, gələcək nəsillər faciələrimizi, şəhidlərimizi unutmasınlar, yaşadıkları azad həyatın nəyin hesabına, kimlərin qanı bahasına başa gəldiyini bilsinlər, dostu düşməndən ayırmağı bacarsınlar. Yazdılar ki, xalqın yaddaşı pas tutmasın.

Folklorumuzda, xüsusən də bayatlarımızda yüz illərin ağır-acısı, tarixi faciələrimizin, ümum-milli dərdlərimizin bədii ifadəsi var. Yeni tariximizin bələlərini də adını çəkdiyimiz-çəkmədiyimiz bütün bu əsərlər gələcəyə daşıyacaq. Bu şeirlər, hekayələr, romanlar xalqa onun özündən danışacaq, əsrlər boyu milli ruhun, qan yaddaşının keşiyində duracaq.

20 Yanvar faciəsi bizə öyrətdi ki, ölənlər qalanlara qələbə çala biləmiş. Bu qələbənin qazanılmasında ədəbiyyatımızın da böyük payı var. Çünki ölümdən sonra yaşamağın tək yolu xalqın yaddaşına hopmaqdan keçir. Sənət də məhz bu missiyanı yerinə yetirir.